

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

The Research Revealed of The Role for Thai Cultural Music Society, “ Ratanakosin Overture”

Tirapol Noinith¹

¹Thai Music Department, The College of Dramatic Arts Bunditpatanasilpa Institute.

ABSTRACT

The purposes of this research were to study 1) the role for the culture of Thai Classical Culture in society 2) the background and the structure 3) the rhyming comparison between the melody and the poem's pattern 4) the relation in the couple rhyming 5) the belief in number 9 and number 8 6) the melody's rhythmic-pattern. The results of the research revealed that Homrong Ratanakosin Samchan Song was a memorial song to celebrate 200 years of Rattanakosin that was composed by Mr. Montri Tramot who was a representative from Find Art Department to cooperate with Bangkok Bank. Moreover, it was played to celebrate the capital in the cross concert band at Sanam Luang. The background and the structure of this song was assumption that the first bit of song was from Saburong Song with two-level-rate which was used Natub Probkai with nine rhythms. In the second bit was from a garland-song called Tranimit which had eight rhythms, then to be multiplied to three-level-rate. It brought on the rhyme among the rhythms, the sentences, the bit of lines and the phrases: like the poem's pattern. The relation in the couple rhyming was found that the melody of each rhythm, sentence and a bit of line was joined to another beautifully that called Khusanit (Tight-Pair), Khusanor (Melodious-Pair), Kusahne (Attractive-Pair), Khusanan (Joyfully-Pair) and Khusanom (Intimate-Pair). Besides, each rhythm was mainly used Sol (G) Scale and implied to the sound-stage of the last sound (Luktok) It was believed that number 9 and number 8 were auspicious. In the first piece of this song had 9 rhythms which referred to those nine kings in Chakri Royal Dynasty reigned Rattanakosin. The ninth king was His Majesty King Bhumibol Adulyadej. In the second piece had 8 rhythms which referred to the gods in eight directions that called “Ausadatis” Sentence – a bit of line – phrase was the melody's rhythmic-pattern of the first piece and the second piece which were the same and the difference. The researcher also found that the composer could join the melody by using musicale-words as Sabad, Sado, Gward, Luk Lo, Luk Khud and Luk Luam in various patterns beautifully.

Keywords : Homrong, relation, song, Ratanakosin

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

ความสัมพันธ์ของแนวทำนองเพลงและรูปแบบจังหวะที่ปรากฏในเพลง โหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น

ฐิระพล น้อยนิตย¹

¹ภาควิชาดุริยางคไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทในสังคมวัฒนธรรมดนตรีไทย ที่มาและโครงสร้าง เปรียบเทียบการสัมผัสทำนองเพลงกับฉันทลักษณ์บทกวี ความสัมพันธ์ในลักษณะคู่เสียงสัมผัส ความเชื่อ เรื่องเลข 9 และเลข 8 แนวทำนองเพลง รูปแบบของจังหวะ

ผลการวิจัยพบว่า เพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น เป็นเพลงที่นายมนตรี ตราโมท รับเชิญร่วม โครงการแต่งเพลงสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ระหว่างธนาคารกรุงเทพ จำกัดกับกรมศิลปากร เพื่อเป็นอนุสรณ์ในวาระกรุงรัตนโกสินทร์มีอายุครบ 200 ปี และใช้บรรเลงเป็นการเฉลิมฉลองการสมโภช พระนคร ณ ท้องสนามหลวง เพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น มีสมุฏฐานที่มาและโครงสร้างเพลงดังนี้ ท่อน 1 มาจากเพลงสระบุหร่งใน อัตราสองชั้น หน้าทับปรบไก่ มี 9 จังหวะ ท่อน 2 มาจากเพลงอันเป็น สิริมงคลชื่อตระนิมิต มี 8 จังหวะ แล้วทวิคูณเป็นอัตราสามชั้นปรากฏเสียงสัมผัสระหว่างจังหวะ เสียงสัมผัสระหว่างประโยค เสียงสัมผัสระหว่างวรรคและเสียงสัมผัสระหว่างวลี อย่างฉันทลักษณ์บทกวี ความสัมพันธ์ของทำนองเพลงในรูปแบบคู่เสียงสัมผัส มีการเชื่อมต่อทำนองเพลงในแต่ละจังหวะ ประโยค วรรค จากเสียงหนึ่งไปยังอีกเสียงหนึ่งด้วยคู่เสียงสัมผัสเรียกว่า คู่สนิท คู่เสนาะ คู่เสนห์ คู่สนาน และคู่สนม ใช้บันไดเสียง “ซอล” เป็นหลัก และบ่งบอกถึงชั้นเสียงของลูกตก และเชื่อว่าเลข 9 กับเลข 8 เป็นเลขแห่งสิริมงคล โดยท่อน 1 มี 9 จังหวะ หมายถึง พระมหากษัตริย์ปราบดาภิเษกเสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติ ในพระบรมราชจักรีวงศ์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ถึง 9 พระองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพล อดุลยเดช เสด็จราชสมบัติ รัชกาลที่ 9 ท่อน 2 มี 8 จังหวะ หมายถึง เทพประจำทิศทั้ง 8 ที่เรียกว่า “อักษุทิศ” กระสวนจังหวะของทำนองเพลง ท่อน 1 และท่อน 2 ปรากฏกระสวนจังหวะที่เป็นรูปแบบประโยค วรรค วลี ผู้แต่งได้เชื่อมสัมพันธ์ทำนองเพลง โดยนำศัพท์สังคีตมาร้อยเรียงเข้าไปในบทเพลงโหมโรงนี้ เช่น สะบัด สะเดาะ กวาด ลูกล่อ ลูกขัด และลูกเหลื่อมในแบบต่าง ๆ อย่างมีอรรถรส

คำสำคัญ : โหมโรง, ความสัมพันธ์, เพลง, รัตนโกสินทร์

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

บทนำ

ดนตรีเป็นศิลปะว่าด้วยเรื่องเสียง ได้ถูกร้อยเรียงเป็นทำนองเพลงโดยมนุษย์ บ่งบอกถึงความงามทางศิลปะอย่างหนึ่ง ให้ความรู้สึกที่ดีกับการดำรงชีพของมนุษย์โลก ทำนองเพลงมีความสั้นยาวแตกต่างกันไปและได้พัฒนามาตามลำดับยุคสมัย ความหลากหลายของทำนองเพลงจัดเป็นหมวดหมู่เข้ากลุ่มกันเป็นวรรค เป็นประโยค จากหลายวรรคหลายประโยคกลายเป็นท่อนเพลง จากหลายท่อนเพลงกลายเป็นเพลงหนึ่ง จากหลายเพลงกลายเป็นตับ เป็นชุดและเป็นเรื่อง บทเพลงจึงปรากฏเป็นความงามแห่งสุนทรีภาพทั้งศาสตร์และศิลป์โดยบรรพชนดนตรี การจัดระบบระเบียบบทเพลงไทยแต่อดีตกาล แสดงออกถึงภูมิปัญญาในการประพันธ์เพลงซึ่งจำแนกเป็นประเภท เช่น เพลงสองชั้น สามชั้นหรือเถา ตับ เรื่อง โหมโรง หน้าพาทย์และเกร็ดเป็นต้น ทุกประเภทมีนัยสำคัญและความเป็นมาอย่างเป็นเหตุเป็นผลทั้งสิ้น ว่าโดยเฉพาะบทเพลงประเภทโหมโรงที่ใช้บรรเลงเป็นเพลงแรกใน วงปีพาทย์เสกอย่าง เพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น โดยนายมนตรี ตราโมท ก็เป็นเพลงโหมโรงหนึ่งที่มีความหมายในทางประวัติศาสตร์การดนตรีที่เป็นอนุสรณ์สยามประเทศ ด้วยในพุทธศักราช 2525 เป็นปีที่เวียนมาบรรจบครบ 200 ปี กรุงรัตนโกสินทร์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ได้จัดทำโครงการเกี่ยวกับดนตรีไทย จึงเรียนเชิญให้นายมนตรี ตราโมท เป็นผู้แต่งเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น ดังเอกสารตอนหนึ่งว่า

“ธนาคารกรุงเทพ จำกัด 9 ถนนเสือป่า กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ 2222111 ที่ ปส. สน. 033 / 2524 วันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2524 เรื่อง เชิญร่วมโครงการ แต่งเพลงสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี

เรียน อธิบดีกรมศิลปากร

ด้วยธนาคารกรุงเทพ จำกัด มีโครงการแต่งเพลงไทยฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ทั้งนี้เพื่อให้ดนตรีไทยได้มีบทบาทร่วมเฉลิมฉลองกรุง อันจะเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในวงการดนตรีไทยที่จะมีเพลงไทยเป็นอนุสรณ์ ในวาระสำคัญยิ่งนี้ ทั้งยังจะเป็นการส่งเสริมบทบาทด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมแขนงดนตรีไทยให้เด่นชัด ดังที่กรมศิลปากรได้บำเพ็ญด้วยดีมาแล้วอีกด้วย โดยที่ธนาคารกรุงเทพ จำกัด พิจารณาเห็นว่าบุคคลและสถาบันที่มีความสามารถเหมาะสมในการแต่งเพลงไทยที่ดีที่สุดก็คือ ท่านอาจารย์มนตรี ตราโมท ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทยของกรมศิลปากรซึ่งเป็นปรมาจารย์ทางดนตรีไทยที่ครูดนตรีและนักดนตรีไทยทุกคนยอมรับนับถือในความเป็นเลิศสุดยอดในยุคนี้นี้ ธนาคารจึงใคร่ขอเรียนเชิญให้อาจารย์มนตรี ตราโมท แต่งเพลงโหมโรง “รัตนโกสินทร์” และเพลงเถา “สมโภชพระนคร” เพื่อให้เพลงทั้งสองมีความหมายเหมาะสมกับวาระครบรอบกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี และเป็นเพลงคู่บ้านคู่เมือง เป็นสมบัติของชาติสืบไป

ธนาคารหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดีจากกรมศิลปากรที่จะร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานเพื่อประเทศชาติอันเป็นงานส่วนรวมอย่างแท้จริง จึงขอถือโอกาสขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ ที่นี้ ”

จากเอกสารเดียวกัน ลงวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2524 เป็นคำชี้แจงตอนหนึ่ง โดยอาจารย์มนตรี ตราโมท ความว่า “ในโอกาสที่จะมีพระราชพิธีสมโภชฉลองกรุงเทพมหานครมหานครอมรัตนโกสินทร์ฯ มีอายุครบรอบ 200 ปี ใน พ.ศ. 2525 นี้ กรมศิลปากรกับธนาคารกรุงเทพฯ ร่วมกันมีความเห็นว่า ควรจะสร้างเพลงไทยเป็นอนุสรณ์ ของงานนี้เป็นเพลงโหมโรงชื่อว่า

วสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพการวิจัยอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

“เพลงรัตนโกสินทร์” เพื่อวงการดนตรีไทยใช้บรรเลงโดยทั่วไป จึงมอบให้ข้าพเจ้าเป็นผู้แต่งข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่ง แต่ก็รู้สึกหนักใจที่จะต้องแต่งเพลงซึ่งมิได้ตั้งใจไว้ก่อน อย่างไรก็ตามข้าพเจ้าก็ต้องแต่งเพลงโหมโรงฆ้องรัตนโกสินทร์ให้สำเร็จตามความประสงค์ของกรมศิลปากรและธนาคารกรุงเทพ ซึ่งให้ความไว้วางใจจนได้” (สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี, 2525 : 1) นายมนตรี ตราโมท ประพันธ์ตามโครงการร่วมกรมศิลปากร ธนาคารกรุงเทพ จำกัด เป็นส่วนหนึ่งในการร่วมสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี

อนึ่ง แนวคิดในการแต่งเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น โดยนายมนตรี ตราโมท ที่นอกจากเป็นเพลงโหมโรงในวาระสำคัญแล้ว ผู้แต่งได้แสดงวิธีการคัดเลือกบทเพลงอัตราสองชั้นมาขยายเป็นอัตราสามชั้นให้เป็นไปตามจุดประสงค์อย่างมั่งคั่ง โดยท่อน 1 ขยายเป็นอัตราสามชั้นจากเพลงสระบุหรณ์ในอัตราสองชั้น มี 9 จังหวะ และท่อน 2 ขยายเป็นอัตราสามชั้นจากเพลงหน้าพาทย์ตระนิมิ มี 8 จังหวะ ทั้งเลข 8 เลข 9 จึงมีความหมายทางโหราศาสตร์แห่งความเชื่อของมนุษย์ว่าเป็นสิริมงคล และเป็นกุศโลบายเรื่องการสัมผัสเสียงและการสัมพันธ์ระหว่างทำนองเพลงกับฉันทลักษณ์บทกวีไทยให้กับวงการนักแต่งเพลงไทยได้ประจักษ์ในรูปแบบจังหวะเพลง วรรคเพลง ประโยคเพลงที่ปรากฏในเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น อย่างเป็นรูปธรรม ด้วยนายมนตรี ตราโมท เป็นผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญในด้านศิลปะการดนตรีไทยและเป็นศิลปินที่มีผลงานโดดเด่นเป็นที่ยอมรับนับถือในผลงานการแต่งเพลงอย่างมาก ปรากฏเป็นที่นิยมชมชื่นในสังคมดนตรีไทยอย่างแพร่หลาย จนได้รับเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดงด้านดนตรีไทย พุทธศักราช 2528 ในฐานะผู้วิจัยเป็นครูสอน

ดนตรีไทยและนักแต่งเพลงคนหนึ่ง ที่มีความประทับใจ และได้ติดตามผลงานของนายมนตรี ตราโมท จึงมีความสนใจในเนื้อหาสาระและวิธีการแต่งเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น เป็นอย่างยิ่ง

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงกำหนดหัวข้อการวิจัยว่า “ความสัมพันธ์ของแนวทำนองเพลงและรูปแบบจังหวะที่ปรากฏในเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์สามชั้น” เพื่อศึกษาผลงานเพลงอันเป็นอนุสรณ์ทางประวัติศาสตร์ครบวาระ 200 ปี กรุงรัตนโกสินทร์ ที่เป็นอย่างความรู้อัตลอดจนแนวคิดและความเชื่อของผู้ประพันธ์เพลง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น ในสังคมและวัฒนธรรมดนตรีไทย
2. เพื่อศึกษาที่มาโครงสร้าง ความสัมพันธ์ของทำนองเพลง
3. วิเคราะห์และเปรียบเทียบการสัมผัสระหว่างทำนองเพลงกับฉันทลักษณ์บทกวี

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาความสัมพันธ์ของแนวทำนองเพลงและรูปแบบจังหวะที่ปรากฏในเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้นของนายมนตรี ตราโมท ซึ่งมีบทบาทในสังคมวัฒนธรรมดนตรีไทย ที่มา โครงสร้างแนวทำนองเพลง ความสัมพันธ์ในลักษณะคู่เสียงสัมผัส เปรียบเทียบการสัมผัสทำนองเพลงกับฉันทลักษณ์บทกวี ความเชื่อเรื่องเลข 9 กับเลข 8 และรูปแบบของจังหวะ

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวิธีการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่นำมาใช้ในการประกอบในการวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ของแนวทำนองเพลงและรูปแบบจังหวะที่ปรากฏในเพลงหมโโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้นของนายมนตรี ตราโมท ผู้วิจัยได้จากการศึกษาค้นคว้า การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัย การสัมภาษณ์และองค์ความรู้ที่สั่งสมของผู้วิจัย โดยใช้วิธีการดังนี้

1.1 ข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยได้ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากหนังสือ เอกสาร ตำรา สื่อ สิ่งพิมพ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูลดังนี้

1.1.1 หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

1.1.2 หอสมุดดนตรี เฉลิมพระเกียรติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

1.1.3 หอสมุดดนตรี สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีฯ

1.1.4 ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.1.5 หอสมุดมหาวิทยาลัยบูรพา

1.1.6 ศูนย์รักษาศิลป์สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

1.1.7 หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

1.1.8 สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

1.2 เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวกับดนตรีไทย ได้แก่ หนังสือเพลงชุดหมโโรงเย็น กรมศิลปากร หนังสือคำบรรยายวิชาดุริยางคศาสตร์ไทย กรมศิลปากร หนังสือประวัติการดนตรีไทย หนังสือ

สังคีตนิยมว่าด้านดนตรีไทย หนังสือดุริยสาส์น หนังสือศิลปวัฒนธรรมไทย หนังสือฟังและเข้าใจเพลงไทย หนังสือนามานุกรมศิลปเพลงไทยในรอบ 200 ปีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ หนังสือดุริยางค์ไทย หนังสือสารานุกรมเพลงไทย หนังสือการวิเคราะห์เพลงไทย หนังสือการประพันธ์เพลงไทย หนังสือจดหมายเหตุดนตรี 5 รัชกาล

1.3 เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวกับหลักภาษาไทยและศาสตร์ความเชื่อด้านตัวเลข ได้แก่ หนังสือหลักภาษาไทย หนังสือเคล็ดวิชาภาษาไทย หนังสือลักษณะคำประพันธ์ไทย หนังสือภาษากวีการวิจักขณ์และวิจารณ์ หนังสือความเชื่อในสังคมไทย หนังสือตำราพรหมชาติ ฯลฯ

1.4 เอกสารทางวิชาการที่เป็นวิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เพลงชุดหมโโรงเย็น การสร้างสรรค์ผลงานทางดุริยางคศิลป์ชุดสิบสองนักษัตร การสร้างสรรค์บทเพลงชุด เส้นสายลายหมโโรงไทย

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ของแนวทำนองเพลงและรูปแบบจังหวะที่ปรากฏในเพลงหมโโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้นของนายมนตรี ตราโมท ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องทางด้านดนตรี ทั้งศิลปินแห่งชาติ ผู้เชี่ยวชาญและคณาจารย์ในสังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ซึ่งมีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 35 ปี ประกอบด้วย

- นายจิรส์ อาจนรงค์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาดนตรีไทย พ.ศ.2545

- นายสมบัติ แก้วสุจริต ผู้ตรวจการ ระดับ 10 กระทรวงวัฒนธรรม

- นายวิโรจน์ อยู่สวัสดิ์ ผู้เชี่ยวชาญ นาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

สารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพการวิจัยอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

ผลการวิจัย

1. บทบาทของเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น ในสังคมและวัฒนธรรมดนตรีไทย เป็นบทเพลงที่นายมนตรี ตราโมท ได้รับเชิญร่วมโครงการแต่งเพลงสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปีระหว่างธนาคารกรุงเทพ จำกัดกับกรมศิลปากร เพื่อเป็นบทเพลงที่สำคัญและเป็นเพลงแรก ที่มีบทบาทอันเป็นอนุสรณ์ในวาระกรุงรัตนโกสินทร์มีอายุยืนยาวถึง 200 ปีของสังคมวัฒนธรรมวงการดนตรีไทย ซึ่งได้มีการเผยแพร่ทางวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศ และในวงมหาดุริยางค์ไทย ที่ได้รับมรดกเป็น การเฉลิมฉลองสมโภชพระนครอย่างยิ่งใหญ่ ณ ห้องสนามหลวงในครั้งนั้น ด้วยความปลาบปลื้มปิติของนักดนตรีไทยและมหาชนชาวสยาม

2. ที่มาและโครงสร้างเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น มีสมัญฐานที่มาและโครงสร้าง โดยท่อน 1 มาจากเพลงสระบุรีในอัตราสองชั้นในเพลงระบำ 4 บท ประเภทหน้าทับปรบไก่ มี 9 จังหวะแล้วทวิคูณอัตราเป็นสามชั้นใช้เป็นเพลงประธาน ส่วนท่อน 2 มาจากเพลงหน้าพาทย์ชื่อตระนิมิต (เที่ยวสอง) เทียบได้กับหน้าทับปรบไก่ มี 8 จังหวะ แล้วทวิคูณอัตราเป็นสามชั้นใช้เป็นเพลงในความหมายเพลงอันสิริมงคล ส่วนโครงสร้างเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้นเป็นเพลงสองท่อน หน้าทับปรบไก่ ท่อน 1 มี 9 จังหวะ รวม 18 ประโยค ท่อน 2 มี 8 จังหวะ รวม 16 ประโยค ท่วงทำนองเป็นเพลงทางพื้น มีลูกล่อลูกขัด ใช้บรรเลงเป็นเพลงโหมโรงประเภทโหมโรงเสภา ระดับเสียงทางใน

3. ความสัมพันธ์ของทำนองเพลงในรูปแบบ

3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างทำนองเพลงกับหน้าทับท่วงทำนองเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น พบว่า ทำนองเพลงมีความเป็นระเบียบและเคร่งครัดในกฎเกณฑ์ตามหลักการประพันธ์

เพลงประเภทหน้าทับปรบไก่ ให้ความลงตัวระหว่างทำนองเพลงกับจังหวะหน้าทับอย่างถูกต้องตามหลักวิชาดุริยางคศาสตร์

3.2 วิเคราะห์และเปรียบเทียบการสัมผัสระหว่างทำนองเพลงกับฉันทลักษณ์บทกวี พบว่า เพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้นผู้แต่งประดิษฐ์ทำนองเพลง ให้สัมผัสและสัมพันธ์กันอย่างเป็น ฉันทลักษณ์บทกวี เสมือนดนตรีเป็นศาสตร์สัมพันธ์กับภาษาไทยในลักษณะคำประพันธ์แบบกลอนแปด ที่นักแต่งเพลงไทยได้เปรียบเทียบการแต่งเพลงไทยว่า “บทกวีฉันทโนเพลงไทยฉันทนั้น” นัยว่า บทกวีไพเราะก็เพราะสัมผัสได้ด้วยอักษร อันมีระเบียบบัญญัติและกฎที่ว่าด้วยคณะ สัมผัส บท บาท วรรค พยางค์ อักษร สระ วรรณยุกต์ ส่วนบทเพลงบรรเลงเสนาะก็เพราะสัมผัสได้ด้วยเสียง ประกอบด้วยการสัมผัสประโยค วรรค วลี จังหวะ ลูกตก เสียงต่ำ เสียงสูงโดยอนุมาณ เพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น จึงปรากฏทำนองเพลงมีความสละสลวยด้วยการสัมผัสอย่างฉันทลักษณ์บทกวี มีวรรคตับรับ รอง ส่ง ประกอบด้วยเสียงสัมผัสระหว่างจังหวะของบทเพลงคือการสัมผัสระหว่างบทของบทกวี เสียงสัมผัสระหว่างประโยคของบทเพลง คือ การสัมผัสระหว่างบาทของบทกวี เสียงสัมผัสระหว่างวรรคของบทเพลงคือการสัมผัสนอกของบทกวี และเสียงสัมผัสสวลีของบทเพลง คือ การสัมผัสในของบทกวี ปรากฏคู่เสียงสัมผัสพบว่า เพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์สามชั้น ผู้แต่งได้รังสรรค์การเชื่อมต่อทำนองเพลงจากเสียงสุดท้ายของประโยคหนึ่งไปยังเสียงแรกของประโยคถัดไปหรือจากเสียงสุดท้ายของวรรคหนึ่งไปยังเสียงแรกของวรรคถัดไปอย่างไพเราะด้วยคู่เสียงที่เรียกว่า “คู่สนิท” เป็นคู่ 8 เรียกว่า “คู่เสนาะ” เป็นคู่ 5 เรียกว่า “คู่เสนห์” เป็นคู่ 4 เรียกว่า “คู่สนาน”

สารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพการวิจัยการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

เป็นคู่ 3 เรียกว่า “คู่สนม” เป็นคู่ 2 ส่วนคู่ 6 คู่ 7 ที่เรียกว่า “คู่กระด้าง” ไม่ปรากฏในเพลงโหมโรงนี้ นอกจากคู่เสียงสัมผัสดังกล่าว ในแต่ละจังหวะของ เพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น ใช้บันไดเสียง “ซอล” เป็นหลัก และบ่งบอกถึงชั้นเสียงของลูกตก ดังใน ท่อน 1 จังหวะที่ 1,2,4,7 ลูกตกเสียง “ลา” เป็นเสียงขั้นที่ 2 จังหวะที่ 3,5 ลูกตกเสียง “ซอล” เป็นเสียงขั้นที่ 1 จังหวะที่ 6,8 ลูกตกเสียง “มี” เป็นเสียงขั้นที่ 6 และจังหวะที่ 9 ลูกตกเสียง “ที” เป็นเสียงขั้นที่ 3 ส่วนท่อน 2 จังหวะที่ 1,3 ลูกตกเสียง “ลา” เป็นเสียงขั้นที่ 2 จังหวะที่ 2,4,5 ลูกตกเสียง “ที” เป็นเสียงขั้นที่ 3 จังหวะที่ 6,8 ลูกตกเสียง “ซอล” เป็นเสียงขั้นที่ 1 จังหวะที่ 7 ลูกตกเสียง “มี” เป็นเสียงขั้นที่ 6

4. ความเชื่อ

ความเชื่อเรื่องเลข 9 กับเลข 8 นักแต่งเพลง ไทยในอดีตเป็นคนไทยคนหนึ่งซึ่งมีความเชื่อเรื่อง ศาสตร์ตัวเลข เชื่อว่า เลข 9 กับ เลข 8 เป็นเลข แห่งสิริมงคล เพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น ท่อน 1 ที่ผู้แต่งเลือกเพลงสระบุหร่งใน อัตราสอง ชั้น มาเป็นเพลงประธาน มี 9 จังหวะ เป็นปณิธิ หมายถึง พระมหากษัตริย์ปราบดาภิเษกเสด็จขึ้น ครองสิริราชสมบัติ ในพระบรมราชจักรีวงศ์แห่ง กรุงรัตนโกสินทร์ ถึง 9 พระองค์และพระราช สมัญญานามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิ พลอดุลยเดชฯ เสวยราชสมบัติ รัชกาลที่ 9 ทรง เป็นประมุขจตุรรมโพธิ์ร่มไทรของปวงชนชาวไทย ที่ ได้ดำรงชีพอย่างผาสุกนิรันดร์กาลและเชื่อว่า เลข 8 เป็นตัวเลขที่มีความสำคัญกับสยามประเทศ ประดุจเทพาอารักษ์พิทักษ์สถิตปกปักรักษาปึกคึกคักทั้ง 8 ของชาติไทย ให้ผ่านพ้นภัยอันตรายด้วยดี เสมอมาที่เรียกว่า “อัฐกฤต” เพลงโหมโรง รัตนโกสินทร์ สามชั้น ท่อน 2 ที่ผู้แต่งเลือกเพลง ตรีนิมิตมาเป็นเพลงเพื่อความ เป็นสิริมงคล มี 8

จังหวะ เป็นปณิธิหมายถึง เทพประจำทิศทั้ง 8 เป็นโลกบาลทิศ ได้แก่ จังหวะที่ 1 หมายถึง ทิศอุดร มีท้าวภูเวงประจำทิศ จังหวะที่ 2 หมายถึง ทิศอีสาน มีพระไพศรพณ์ประจำทิศ จังหวะที่ 3 หมายถึง ทิศบูรพา มีท้าวธรรฐประจำทิศ จังหวะที่ 4 หมายถึง ทิศอาคเนย์ มีพระอัคนีประจำทิศ จังหวะที่ 5 หมายถึง ทิศทักษิณ มีท้าววิรุณหกประจำทิศ จังหวะ ที่ 6 หมายถึง ทิศหริดี มีพระนารายณ์ประจำทิศ จังหวะที่ 7 หมายถึง ทิศประจิม มีท้าววิรุณปักข์ ประจำทิศ จังหวะที่ 8 หมายถึง ทิศพายัพ มีพระพาย ประจำทิศ

5. ความสัมพันธ์ของทำนองเพลงใน รูปแบบจังหวะ เมื่อทวิคุณเป็นเพลงโหมโรง รัตนโกสินทร์ สามชั้น พบว่า ทำนองเพลงโหมโรง นี้ ใช้กระสวนจังหวะในท่อน 1 และท่อน 2 ปรากฏกระสวนจังหวะที่เป็นรูปแบบประโยคที่ เหมือนกันและต่างกัน และที่เป็นรูปแบบวรรคที่ เหมือนกันและต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่า กระสวนจังหวะของทำนองเพลง ที่ผู้แต่งได้นำ ศัพท์สังคีตมาเชื่อมสัมพันธ์เป็นทำนองเพลงโหม โรงรัตนโกสินทร์ สามชั้นอย่างมีอรรถรส เช่น กระสวนจังหวะของทำนองเพลงในรูปแบบ สะบัด สะเดาะ กวาด ลูกล่อ ลูกขัดและลูกเหลื่อมใน แบบต่าง ๆ ผู้แต่งยังให้ความสำคัญกับกระสวน จังหวะของทำนองเพลงในรูปแบบประโยคถาม-ตอบ และวรรคถาม-ตอบ

สรุปและอภิปรายผล

เพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์สามชั้น เป็น บทเพลงที่มีความสำคัญในสังคมและเป็นเพลงแรก ที่ได้ประพันธ์ทำนองขึ้นและตั้งชื่อเพลงซึ่งมี บทบาทอันเพื่อใช้เป็นอนุสรณ์ และบรรเลงใน การเฉลิมฉลองสมโภชพระนครในวาระกรุงรัตนโกสินทร์ มีอายุครบ 200 ปี ณ ท้องสนามหลวง กรุงเทพมหานคร

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

ในครั้งนั้น สอดคล้องกับ (มนตรี ตราโมท, 2545 : 109-112) กล่าวถึงหลักการให้ชื่อเพลงตามสิ่งซึ่งเป็นที่ระลึก อะไรเป็นสิ่งที่ทำให้เป็นสิ่งที่ระลึกถึงซึ่งเป็นความต้องการของผู้แต่ง เช่น ชื่อผู้แต่ง สถานที่ที่แต่ง ผู้แต่งอุทิศเพลงนั้นให้แก่ใครหรือสถานที่ใด ศาสนาและประวัติศาสตร์ ฯลฯ อีกทั้ง (บุษกร สำโรงทอง, 2543 : 229-237) ได้เสนอบทบาทและหน้าที่หลัก ๆ ของดนตรีไว้ว่า ดนตรีมีหน้าที่ในการสื่อสาร กล่าวคือ ดนตรีส่วนใหญ่ถูกใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารทางวัฒนธรรม ดนตรีมีหน้าที่ในการเป็นสัญลักษณ์ ดนตรีมีหน้าที่ทำให้กฎหมายของสถาบันทางสังคมและพิธีกรรมทางศาสนา เกิดความศักดิ์สิทธิ์ ดนตรีมีหน้าที่ในความคงอยู่และความมั่นคงทางวัฒนธรรมและ ดนตรีมีหน้าที่ในการเอื้อประโยชน์ต่อการรวมตัวกันของสังคม ส่วนที่มาและโครงสร้างเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น มีสมัญฐานที่มาจากโครงสร้างโดยท่อน 1 มาจากเพลงสระบุหรงในอัตราสองชั้น ในระบำ 4 บท หน้าทับปรบไก่ มี 9 จังหวะ แล้วแต่งทวิคูณเป็นอัตราสามชั้น ใช้เป็นเพลงประธาน ส่วนท่อน 2 มาจากเพลงหน้าพาทย์ชื่อตระนิมิต (เที้ยวสอง) หน้าทับปรบไก่ มี 8 จังหวะ แล้วแต่งทวิคูณอัตราเป็นสามชั้น ใช้เป็นเพลงในความหมายเป็นสิริมงคล สอดคล้องกับ จีรัส อาจนรงค์ (สัมภาษณ์, 19 กันยายน 2558) ว่า ก่อนมีการบรรเลงเพลงเสภา บรรพชนดนตรีไทยได้ประพันธ์เพลงที่มีความหมายเป็นเพลงแรก ก่อนการแสดงอื่นแล้วกำหนดเรียกว่า “โหมโรง” ประกอบด้วย เพลงประธาน เพลงต่อท้ายหรือออกเพลงและลงจบด้วยทำนองท้ายเพลงว่า ความสัมพันธ์ของทำนองเพลงที่มีคู่เสียงสัมผัส โหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น มีหลักการดำเนินทำนองเพลงซึ่งผู้แต่งได้รังสรรค์การเชื่อมต่อทำนองเพลง จากเสียงสุดท้ายของประโยคหนึ่งไป

ยังเสียงแรกของประโยคถัดไป หรือจากเสียงสุดท้ายของวรรคหนึ่งไปยังเสียงแรกของวรรคถัดไป อย่างไพเราะด้วยคู่เสียงสัมผัสที่เรียกว่า “คู่สนิท” เป็นคู่ 8 เรียกว่า “คู่เสนาะ” เป็นคู่ 5 เรียกว่า “คู่เสนห์” เป็นคู่ 4 เรียกว่า “คู่สนาน” เป็นคู่ 3 เรียกว่า “คู่สนม” เป็นคู่ 2 (ตามคำกล่าวของ ครูประสิทธิ์ ถาวรและครูพริ้ง กาญจนผลิน) นอกจากคู่เสียงสัมผัสดังกล่าวในแต่ละจังหวะของเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น ใช้บันไดเสียง “ซอล” เป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับ (มานพ วิสุทธิแพทย์, 2533 : 3) การวิเคราะห์เพลงไทย ว่าด้วยประโยคเพลง วรรคเพลง บันไดเสียงขึ้นเสียงและลูกตก และ สอดคล้องกับ (บุษกร สำโรงทอง, 2539 : 16) เรื่อง “หลักการดำเนินทำนอง” ประกอบด้วย 1) ต้องรักษาโครงสร้าง เสียงตกและทำนองหลัก 2) การดำเนินทำนองให้กลมกลื่นกับทำนองหลัก พร้อมทั้งตกแต่งทำนองเพลงให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างเหมาะสม 3) การดำเนินทำนองต้อง มีสัมผัสที่เรียกเรียกว่า สัมผัสนอก สัมผัสในไพเราะ สละสลวยอย่างบทกวี 4) ต้องคำนึงถึงการประดิษฐ์ทำนองเพลงว่า ลักษณะของทำนองเพลงเป็นเพลงทางพื้นทางกรอหรือลูกล่อลูกชด เมื่อเปรียบเทียบการสัมผัสทำนองเพลงกับฉันทลักษณ์บทกวี พบว่า เพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์สามชั้น ผู้แต่งประดิษฐ์ทำนองเพลง ให้สัมผัสและสัมพันธ์กันอย่างเป็นฉันทลักษณ์บทกวี เสมือนดนตรีเป็นศาสตร์สัมพันธ์กับภาษาไทยในลักษณะคำประพันธ์แบบกลอนแปด ที่นักแต่งเพลงไทยได้เปรียบเทียบการแต่งเพลงไทยว่า “บทกวีฉันทเพลงไทยฉันทนั้น” นัยว่า บทกวีไพเราะก็เพราะสัมผัสได้ด้วยอักษร อันมีระเบียบบัญญัติและกฎที่ว่าด้วยคณะสัมผัส บท บาท วรรค พยางค์ อักษร สระ วรรณยุกต์ ส่วนบทเพลงบรรเลงเสนาะก็เพราะสัมผัสได้ด้วยเสียง ประกอบด้วยการสัมผัสประโยค วรรค วลี

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

จังหวะ ลูกตก เสียงต่ำ เสียงสูงโดยอนุมาน สอดคล้องกับแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับฉันทลักษณ์ การประพันธ์ (นิม กาญจนชีวะเปรียญ และ ประสิทธิ์ กาพย์กลอน, 2518 : 39) ว่าฉันทลักษณ์ คือ ตำราไวยากรณ์ ว่าด้วยลักษณะของคำประพันธ์ ที่เป็น กลอน กาพย์ โคลง ฉันทต่าง ๆ เมื่อนำ ตำราไวยากรณ์มาเปรียบเทียบกับบทเพลง โหมโรงนี้ ปรากฏมีการสัมผัสระหว่างจังหวะ การสัมผัสระหว่างประโยคเพลง การสัมผัสระหว่างวรรคเพลงและการสัมผัสเสียงเดียวกัน ซึ่งคล้ายกับบทกวี ส่วนความเชื่อเรื่องเลข 9 กับ เลข 8 นักแต่งเพลงไทยในอดีตเป็นคนไทยคนหนึ่ง ซึ่งมีความเชื่อเรื่องศาสตร์ตัวเลข เชื่อว่า เลข 9 กับ เลข 8 เป็นเลขแห่งสิริมงคล เพลงโหมโรง รัตนโกสินทร์ สามชั้น ท่อน 1 ที่ผู้แต่งเลือกเพลง มาเป็นเพลงประธานมี 9 จังหวะ เป็นปณิธิ หมายถึง พระมหากษัตริย์ปราบดาภิเษกเสด็จ ขึ้นครองสิริราชสมบัติ ในพระบรมราชจักรีวงศ์แห่ง กรุงรัตนโกสินทร์ ถึง 9 พระองค์ และพระราช สมัญญานามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิ พลอดุลยเดช เสดวยราชสมบัติ รัชกาลที่ 9 ทรงเป็น ประมุขดุจร่มโพธิ์ร่มไทรของปวงชนชาวไทย ที่ได้ ดำรงชีพอย่างผาสุก นิรันดร์ และ เชื่อว่า เลข 8 เป็นตัวเลขที่มีความสำคัญกับสยามประเทศ ประดุจเทพอาวรักษ์พิทักษ์สถิตปกปักอภิบาล ทิศทั้ง 8 ของชาติไทย ได้ผ่านพ้นภัยอันตรายด้วยดี เสมอมา ที่เรียกว่า “อัฐทิศ” ส่วนท่อน 2 ที่ผู้แต่ง เลือกเพลงมาเป็นเพลงสิริมงคล มี 8 จังหวะ เป็นปณิธิหมายถึง เทพประจำทิศทั้ง 8 เป็นโลกบาลทิศ สอดคล้องกับสมบัติ แก้วสุจริต (สัมภาษณ์, 19 ตุลาคม 2558) ได้กล่าวถึง ความหมายตัวเลขว่า ตัวเลขเป็นเรื่องเกี่ยวกับสถิติ ที่มนุษย์ยุคโบราณ ได้สังเกตจากปรากฏการณ์ ธรรมชาติแล้วนำมาคิดคำนวณ โดยใช้เลขของ

วัน เดือน ปี เวลา ดังปรากฏในจารึกหลักฐาน สถาปัตยกรรม จิตรกรรมและนักดาราศาสตร์ใน ยุคกรีกโรมัน ทำให้โลกมนุษย์ได้รับรู้ถึง เหตุการณ์ต่าง ๆ จากธรรมชาติ มีทั้งดีและร้าย เช่น สุริยุปราคา จันทรุปราคา แผ่นดินไหว น้ำท่วม ประเทศไทยก็มีความรู้สึกเช่นนั้น อันเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ที่มีการทำนายทายทัก ลัคนาคำนวณ เลขมงคลเลขอัปมงคล โดยเลข 8 เป็นมงคลของชาวจีน เลข 9 เป็นมงคลของชาว ไทย และยังกล่าวว่า เลข 9 ที่เขียนแบบเลขไทย ถือเป็นเลขตัวเดียวที่มีความขลังและคุณค่าสูงสุด ทางมงคล ซึ่งยุคหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ 6 พระองค์ ทรงสนับสนุนการแสดงโขนอย่างสมบูรณ์แบบ ได้นำเลขสองตัวนี้มาประดิษฐ์ดัดแปลงใน รูปลัคน์แบบ “อุณาโลม” ที่เป็นสัญลักษณ์มงคล ทางเวทมนต์คาถา ใช้เขียนบนหน้าผากของ ตัวละคร ในความหมายถึง ผู้ถือบวชทรงศีลอย่าง พระลักษณะ พระรามในเรื่องรามเกียรติ์และ พุชยันต์ในเรื่องศกุนตลา และยังหมายถึง พระบรมราชจักรีวงศ์ทั้ง 9 พระองค์สอดคล้องกับ วิโรจน์ อยู่สวัสดิ์ (สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2558) ได้กล่าวถึงความหมายของเลข 8 ว่าเป็น ตัวเลขที่ชาวจีน ให้ความเชื่อว่าเป็นสิริมงคล ทำมาค้าขายดี และสัมพันธ์กับความเชื่อของ ชาวไทยในพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เรียกว่า “8 พระอรหันต์” ส่วนในเรื่องเครื่องรางของขลัง จะปรากฏในเรื่อง “ยันต์ 8 ทิศ” ซึ่งเชื่อกันว่ามี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ดั่งเทพยดาประจำทิศทั้ง 8 ทิศ ปกป้องรักษาให้บ้านเมืองมีความร่มเย็นเป็นสุข สำหรับเลข 9 เป็นเลขมงคลของชาวไทยเชื่อกันว่า เป็นเลขแห่งความก้าวหน้าและยังหมายถึง สถาบันพระมหากษัตริย์ 9 รัชกาล ของ กรุงรัตนโกสินทร์ เลข 9 ในความเชื่อของคนไทย เป็นเลขที่มีความหมายในทางมงคลที่อาจหมายถึง

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

ความก้าวหน้า ก้าวไกล หรือก้าวไปข้างหน้า และให้สังเกตงานมงคลต่าง ๆ จะยึดเลข 9 เป็นหลัก เวลานำมาใช้ในเรื่องของฤกษ์ยาม มักเป็นวันที่ 9 เดือน 9 รวมทั้งขึ้นต้นหรือลงท้ายด้วยเลข 9 ในส่วนเลข 9 และเลข 8 อันเป็นเลขแห่งความเชื่อว่าเป็นมงคลในเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น สอดคล้องกับองค์ประกอบในพิธีกรรม (ณรงค์ชัย ปีกุรักษ์, 2558 : 2) ที่มีส่วนสำคัญของการประกอบพิธี มี 5 ส่วน 1 ใน 5 ส่วน คือ เครื่องพิธีและสื่อนัยของสัญลักษณ์ เช่น รูปเคารพตามความเชื่อ ดังพบว่า มีการตั้งเทวรูป รูปเคารพรูปถ่าย หรืออาจไม่มีรูปเคารพแต่ตั้งเก้าอี้แทน ด้านหลังมีเก้าอี้มีร่มหรือฉัตรกัน สำหรับให้เป็นที่นั่งหรือที่สถิตของผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ มีการตั้งเครื่องพิธีประเภทเครื่องบูชา บายศรี รูปเทียน เครื่องกระยาบวด แต่ละชนิดแต่ละประเภทมีความหมายที่ต้องการสื่อในลักษณะของสัญลักษณ์ เช่น สีที่ใช้เพื่อบอกความหมาย อาทิ สีขาวแทนความบริสุทธิ์ จำนวนเลขต่าง ๆ เช่น เลข 3 แทนพระรัตนตรัย เลข 8 แทนจำนวน เทพเจ้า 8 องค์ของจีน เรียกว่า แปดเซียน เลข 9 แทนความก้าวหน้า ซึ่งบ่งบอกความหมายมงคล หรืออับมงคล เช่น ดอกดาวเรืองแทนความรุ่งเรือง ขุนนแทนการเกื้อหนุน ดอกลั่นทมแทนความระทมทุกข์ เป็นต้น บางพิธีกรรมมีเพลงขับร้อง มีวงดนตรีบรรเลงประกอบตามขั้นตอนของพิธี ความสัมพันธ์ของทำนองเพลงในรูปแบบจังหวะจะมีกระสวนจังหวะของทำนองเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น เมื่อทวิคูณตามหลักการประพันธ์เพลงพบว่า ทำนองเพลงโหมโรงนี้ กระสวนจังหวะในท่อน 1 และท่อน 2 ปรากฏกระสวนจังหวะที่เป็นรูปแบบประโยคที่เหมือนกันและต่างกัน และที่เป็นรูปแบบบรรทัดที่เหมือนกันและต่างกัน

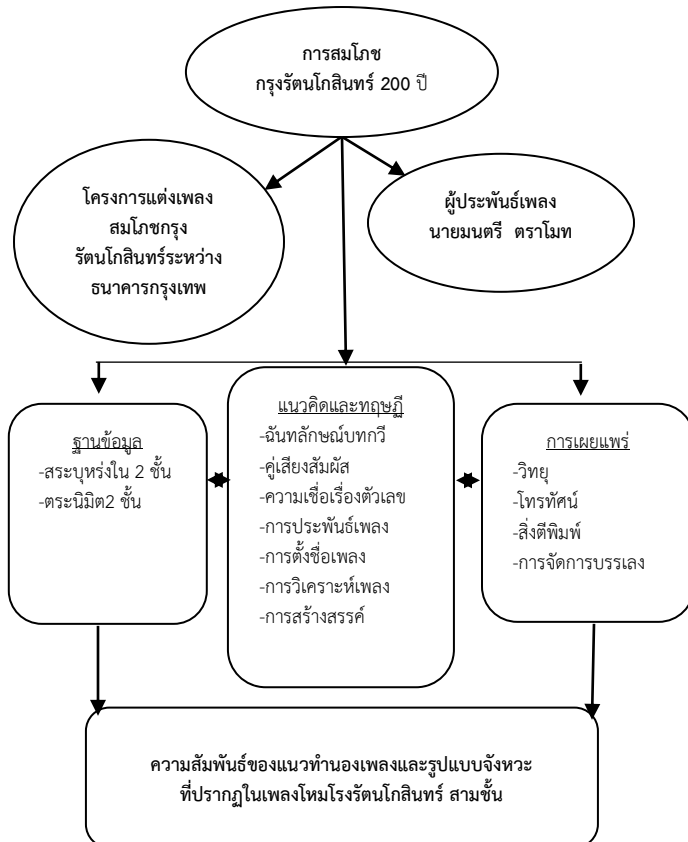
นอกจากนี้ยังพบว่า กระสวนจังหวะของทำนองเพลง ที่ผู้แต่งได้นำศัพท์สังคีตมาเชื่อมสัมพันธ์เป็นทำนองเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้นอย่างมีอรรถรส เช่น กระสวนจังหวะของทำนองเพลงในรูปแบบ สะบัด สะเตาะ กวาด ลูกล่อ ลูกขัด และลูกเหลื่อมในแบบต่าง ๆ ผู้แต่งทั้งยังให้ความสำคัญกับกระสวนจังหวะของทำนองเพลงในรูปแบบประโยคถาม-ตอบ และวรรคถาม-ตอบ สอดคล้องกับหลักการวิเคราะห์เพลงไทย (มานพ วิสุทธิแพทย์, 2533) ในรูปแบบ คือ ลักษณะสำคัญหรือลักษณะเด่นที่ปรากฏในทำนองเพลงซึ่งทำนองเพลงของแต่ละเพลงมักจะมีรูปแบบที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะของบทเพลงนั้น ๆ รูปแบบที่จะกล่าวถึงในที่นี้เป็นรูปแบบของจังหวะคือ สัดส่วนในการใช้น้ตในทำนองเพลงนั้น ๆ มีการใช้น้ตเสียงยาวเสียงสั้นอย่างไร ดังจะเห็นว่าสัดส่วนของจังหวะที่ใช้นั้นมีลักษณะเด่นที่จัดเป็นหมวดหมู่หรือจัดเป็นกลุ่มชัดเจน ประกอบด้วยรูปแบบของจังหวะที่มีความยาว 2 ห้องเพลง ซึ่งห้องหนึ่งมีโน้ตตัวเดียวอีกห้องหนึ่งมีโน้ต 2 ตัว รูปแบบดังกล่าวสามารถเขียนเป็นสัญลักษณ์ได้ คือ

- - - X	- X - X
---------	---------

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

กรอบความสัมพันธ์ของเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์สามชั้น

ข้อเสนอแนะ

เพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น เป็นบทเพลงที่นายมนตรี ตราโมท แต่งโดยทวิคุณอัคราเป็นสามชั้น ตามวัตถุประสงค์โครงการร่วมของธนาคารกรุงเทพ จำกัดกับกรมศิลปากร แสดงให้เห็นถึงบทบาทของเพลงประเภทโหมโรงเสภา อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมดนตรีไทยและผู้สนใจในการศึกษาค้นคว้าหลักและวิธีการประพันธ์เพลงประเภทเพลงโหมโรงเสภาประกอบด้วย

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 ควรศึกษาวิวัฒนาการและความแตกต่างของเพลงประเภทโหมโรงเสภาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

1.2 ควรศึกษาหลักและวิธีการคัดเลือกเพลงที่เป็นสมมุติฐานอย่างมีวิสัยทัศน์

1.3 ควรศึกษาสำนวนทำนองเพลงอันเป็นอัตลักษณ์ของผู้แต่ง

1.4 สามารถนำงานวิจัยไปเป็นศิลปสัมพันธ์ในการบูรณาการกับศาสตร์วิชาอื่นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผู้แต่งเพลงประเภทโหมโรงเสภา จะต้องมีความสมบัติ ดังนี้

2.1 มีความรู้ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยเรื่องการประพันธ์เพลงประเภทเพลง โหมโรง

2.2 มีความรู้ในเพลงประเภทโหมโรงเสภาอันเป็นพื้นฐานและข้อมูลในการสร้างงาน

เน้นความเป็นวัง ปลุกฝังองค์ความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

2.3 มีประสบการณ์ในการประพันธ์เพลง
ประเภทต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง

2.4 มีความคิดสร้างสรรค์กับการประพันธ์
เพลงประเภทโหมโรงเสภาในรูปแบบใหม่

Samrongthong B. (2000). The project to
translate the book, “The
Anthropology of Music by Alam P.
Merriam.” Grant from Research Fund
Faculty of Fine and Applied Arts.
Chulalongkorn University. n.d.

Tramot M. (2002). Thai Music Academic
Department. 2nd ed. Bangkok:
Matichon Press.

Wusuthipat M. (1990). The Theory to Thai
Music Analysis. Santisiri Press.

Yusawas W. (2015). The Expert in Thai Dance
Bunditpatanasilpa Institute. Interview,
November 19th.

Reference

Arjnarong J. (2016). National Artist (Thai
Music Program) in 2002. Interview,
September 19th.

Fine Arts Department and Bangkok Bank Ltd.
(1982). Celebrate 200 years of
Rattanakosin. n.p.

Fine Arts Department. (1982). Celebrate 200
years of Rattanakosin. Bangkok:
Phraphikhanes Printing House.

Fuckchumroon S. (2003). The Composition
of Thai Music. Bangkok: Thai Studies
Institute of Chulalongkorn University.

Kaeosudjarit S. (2015). The 10th Level
Inspector of Ministry of Culture.
Interview, October 19th.

Kanchanachiwaparian N. and Prasit. (2518).
The Poetry, The appreciation and
The Review. Bangkok: Thai Watana
Panich Press.

Pidokchat N. (2016). The Encyclopedia of
Thai Music. Nakhonprathom. Mahidol
University Press.

Samrongthong B. (1996). The Operational
Tempo of Percussion. Bangkok:
Chulalongkon University Press.